ANDIJON DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI

Ma’ruza materiallari · 2026–2027 o‘quv yili

FAN

Axborot tizimlari va Raqamli Texnologiyalar

14-para · Oraliq nazoratga tayyorgarlik

1–7-mavzular

Ma’ruzachi: **Ismailov Alisher**

E-pochta: alisherismailov1991@gmail.com

Aloqa: **99-499-73-64**

14-PARA · ORALIQ NAZORAT TAYYORGARLIGI

KOMPYUTER ASOSLARI · 8-HAFTA

Oraliq nazorat 1–7-mavzular

Asosiy g‘oyalarni takrorlang, savol turlarini mashq qiling va bilimingizni ko‘rsating

apparat · xotira · saqlash · dasturiy ta’minot

Qanchalik tayyorsiz?

1–7-haftalardagi har bir mavzu bo‘yicha o‘zingizni 1 dan 5 gacha baholang. Eng kuchli mavzungizni — va eng ko‘p ishlash kerak bo‘lganini belgilang.

O‘ylang · Juftlik · Bo‘lishing (3 daq)

1 Qaysi mavzu sizning eng kuchli tomoningiz?

2 Qaysi mavzuni ko‘proq mashq qilish kerak?

3 Qaysi savol turi sizni ko‘proq tashvishga soladi?

Dars oxirida siz quyidagilarni bajara olasiz…

1. **Eslash —** 1–7-mavzularning asosiy atama va faktlarini.
2. **Tushuntirish —** protsessor, xotira, saqlash va kiritish/chiqarish qurilmalari qanday birga ishlashini.
3. **Taqqoslash —** bog‘liq tushunchalarni: RAM va ROM, HDD va SSD, foydalanuvchi va yadro rejimi, sharshara va inkremental.
4. **Javob berish —** ko‘p tanlovli, to‘g‘ri/noto‘g‘ri, moslashtirish va qisqa javobli savollarga ishonch bilan.
5. **Rejalash —** takrorlashingizni va nazoratdagi vaqtingizni.

Yetti mavzu bir sahifada

1 · Kompyuter asoslari

Kompyuter savodxonligi; xususiyatlar va cheklovlar; tarix, avlodlar, tasnif.

2 · Kompyuter texnologiyasi

Protsessor qismlari va registrlar; shinalar; mashina sikli; CISC/RISC; fon Neyman va Garvard.

3 · Kiritish va chiqarish

Klaviatura, ko‘rsatuvchi qurilmalar, skanerlar; monitorlar, printerlar, plotterlar, proyektorlar.

4 · Asosiy xotira

Xotira vazifasi; ierarxiya; RAM (SRAM, DRAM) va ROM turlari; hajm birliklari.

5 · Ma’lumotlarni saqlash

Magnit, optik, magnit-optik, qattiq jismli; HDD ichida; HDD va SSD.

6 · Operatsion tizimlar

Funksiya va xizmatlar; jarayonlar; fayllar; drayverlar; ikki rejim; turlar; ochiq kod.

7 · Dasturlar va SDLC

Dastur oilalari; ilova turlari; algoritm va blok-sxemalar; SDLC; sharshara va inkremental.

Qanday takrorlash kerak

Har bir darsning takrorlash slaydini qayta o‘qing, keyin mashg‘ulot va yakuniy sinovini qayta bajaring.

Kompyuter qanday ishlaydi: kiritishdan chiqarishgacha

1-mavzu uchun eslang

Avlodlar: elektron lampalar → tranzistorlar → IS → mikroprotsessor → ULSI.

Oltita xususiyat: tezlik, saqlash, aniqlik, ishonchlilik, ko‘p qirralilik, tirishqoqlik.

2-mavzu uchun eslang

Mashina sikli: olish → dekodlash → bajarish → saqlash.

Shinalar: ma’lumot, manzil, boshqaruv. Fon Neyman: dastur va ma’lumot uchun bitta xotira.

Kiritish va chiqarish qurilmalari

Klaviatura

Harf-raqam, funksional, raqamli, kursor va maxsus tugmalar.

Ko‘rsatuvchi qurilmalar

Sichqoncha, trekbol, joystik, yorug‘lik qalami, sensorli ekran.

Skanerlash va tanish

Tasvir skanerlari; OCR, OMR, MICR, shtrix-kod o‘quvchilar.

Media kiritish

Raqamli kameralar, mikrofonlar, ovozni tanish, sensorlar.

Monitorlar

CRT, LCD, TFT; bugun LED yoritishli LCD va OLED.

Printerlar

Zarbli: matritsali, romashkali, barabanli. Zarbsiz: siyohli, lazerli.

Plotterlar

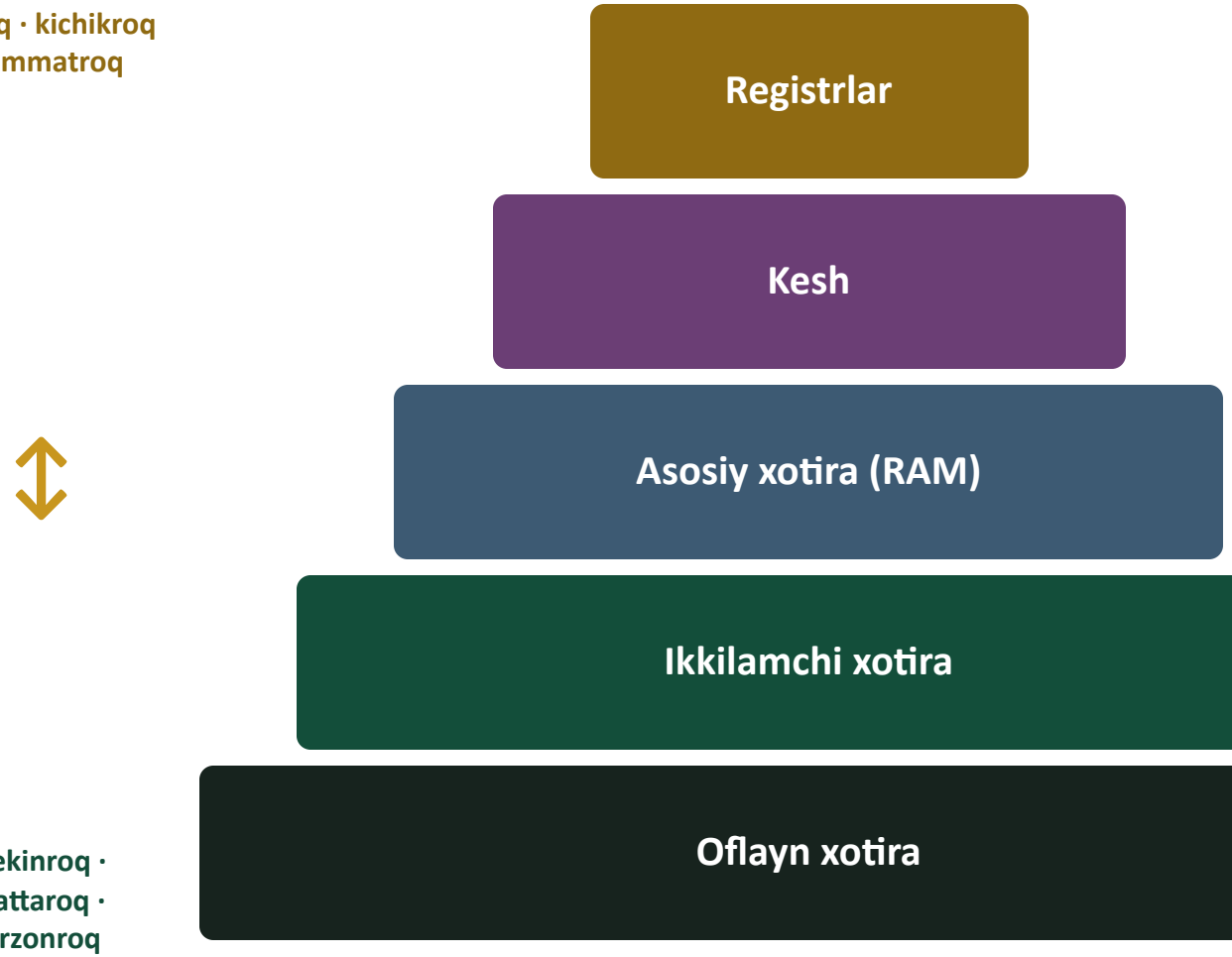
Barabanli, planshetli, siyohli va elektrostatik — katta chizmalar uchun.

Proyektorlar va ovoz

LCD, DLP va lazerli proyektorlar; ovozli chiqarish tizimlari.

Xotira va saqlash: ierarxiya

tezroq · kichikroq · qimmatroq

Protsessor ichida · eng tez

SRAM · L1, L2, L3

DRAM · energiyaga bog‘liq

SSD, HDD · doimiy

Lenta, disk, bulut · eng arzon

sekinroq · kattaroq · arzonroq

TUSHUNISHNI TEKSHIRISH

Apparat bo‘yicha tezkor savollar

A	Protsessorning arifmetik amallar va taqqoslashni bajaradigan qismi.
B	Xotira manzillarini protsessordan bir tomonga tashiydigan shina.
C	Hisob-fakturalarning nusxasini (kopirka bilan) chiqara oladigan printer.
D	Javob varaqasidagi qalam belgilarini o‘qiydigan qurilma.
E	Soniyasiga minglab marta yangilanishi kerak bo‘lgan xotira.
F	Sektor kallak ostiga aylanib kelishini kutish vaqti.

Kalit so‘zlar

- ALU
- manzil shinasi
- matritsali
- OMR
- DRAM
- aylanish kechikishi

Operatsion tizimlar oltita kartada

Beshta funksiya

Jarayon, xotira, fayl, qurilma va xavfsizlikni boshqarish.

Xizmatlar

UI, dasturni bajarish, I/O, fayllar, aloqa, xatolar, resurslar, himoya.

Jarayonlar

Holatlar, PCB, rejalash (FCFS, SJF, ustuvorlik, round robin), boshi berk holat.

Ikki rejim

Foydalanuvchi rejimi (bit 1) va yadro rejimi (bit 0); tizimli chaqiruvlar.

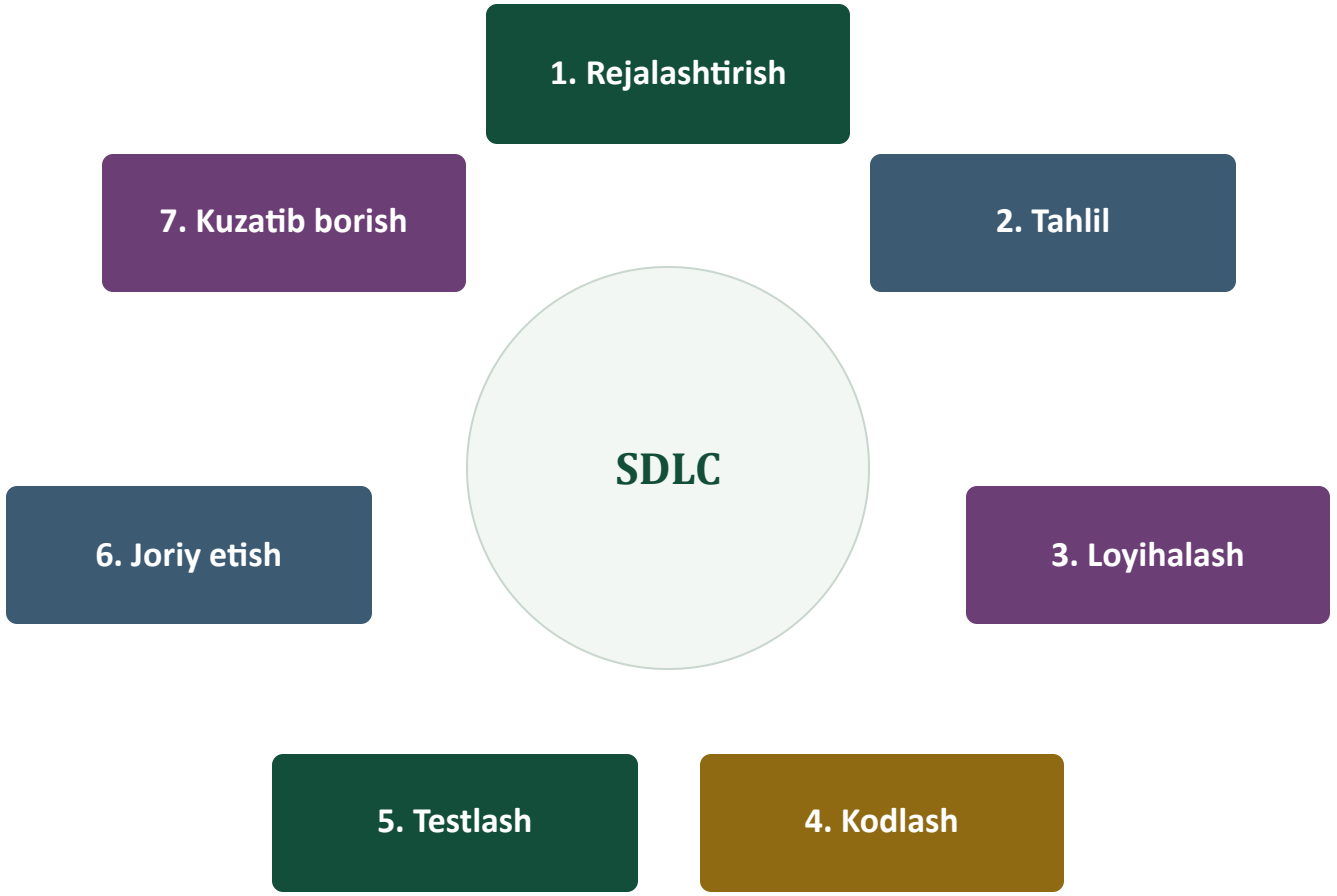
Qurilma drayverlari

OT so‘rovlarini aniq bir qurilma buyruqlariga aylantiradi.

Turlar va ochiq kod

Paketli, vaqt taqsimlovchi, real vaqt…; GUI va CLI; Linux va Windows.

Dasturiy ta’minot va SDLC

Yana eslang

Tizim dasturlari: OT, utilitalar, drayverlar, translyatorlar

Amaliy dasturlar: standart va noyob; desktop, veb, mobil

Kompilyator va interpretator; bog‘lovchi; debugger

Algoritm, blok-sxema, psevdokod

Ketma-ketlik, tanlash, takrorlash

Sharshara: bir bosqichdan keyin boshqasi

Inkremental: ishlaydigan qismlar, erta fikr-mulohaza

TUSHUNISHNI TEKSHIRISH

Dasturiy ta’minot bo‘yicha tezkor savollar

01 Butun dasturni ishga tushishidan oldin mashina kodiga o‘giradigan dastur.

02 Qaror (ha/yo‘q) uchun blok-sxema belgisi.

03 Jarayon boshqa jarayon egallagan printerni kutadi, u esa buni kutadi.

04 Brauzer kabi ilova ishlaydigan rejim.

05 Relizdan oldin xatolar topilib tuzatiladigan SDLC bosqichi.

06 Avval oddiy versiyani chiqarib, keyin funksiyalar qo‘shadigan model.

Tanlang:

- Kompilyator
- Romb
- Boshi berk holat
- Foydalanuvchi rejimi
- Testlash
- Inkremental

To‘rt xil savol — va ularga qanday javob berish kerak

TURI	Misol	Maslahat
Ko‘p tanlovli	Qaysi xotira energiyaga bog‘liq? A ROM B RAM C DVD D Flesh	Avval noto‘g‘riligini bilgan javoblarni o‘chiring.
To‘g‘ri / noto‘g‘ri	«SSD’da harakatlanuvchi o‘qish/yozish kallaklari bor.»	Bitta noto‘g‘ri so‘z uni noto‘g‘ri qiladi — har bir so‘zni o‘qing.
Moslashtirish	OCR, OMR, MICR ni chek, javob varaqasi, bosma sahifa bilan moslang.	Avval ishonchingiz komil juftliklarni bajaring.
Qisqa javob	«Protsessor ichidagi eng kichik va eng tez xotira — _____.»	Aniq atamani ishlating va to‘g‘ri yozing.

Nazoratdan oldin va nazorat paytida

✓ QILING

- Shu hafta har kuni oz-ozdan takrorlang
- Har bir darsning yakuniy sinovini qayta bajaring
- Har bir savolni ikki marta o‘qing
- Avval oson savollarga javob bering
- Javoblarni tekshirish uchun 5 daqiqa qoldiring

✗ QILMANG

- Hammasini oldingi kechada o‘rganishga urinmang
- Ko‘p tanlovli savolni bo‘sh qoldirmang
- Bitta qiyin savolga haddan ortiq vaqt sarflamang
- Asosli sababsiz javobni o‘zgartirmang
- Telefoningizni partaga olib kelmang

Takrorlash: bularga javob bera olasizmi?

01 Uchta shinani va har biri nimani tashishini ayting.

02 Mashina siklining to‘rt bosqichini ayting.

03 Zarbli va zarbsiz printer: har biriga bitta misol.

04 Nega kesh RAMdan tezroq va nega u kichik?

05 Qattiq disk qismlarini sanab bering.

06 OT funksiyasi va xizmati: har biriga bitta misol.

07 Ilova tizimli chaqiruv qilganda nima bo‘ladi?

08 Qachon sharshara modelini tanlaysiz?

Chiqish chiptasi

Chiqishdan oldin qog‘oz varaqqa javob yozing.

1. Qaysi ikki mavzuni birinchi takrorlaysiz va qaysi mashg‘ulotlardan foydalanasiz?

2. Nazoratda bo‘ladi deb o‘ylagan bitta savolni — va uning javobini yozing.

3. Bugun kechqurun 05-mashg‘ulot (sinov oraliq nazorati) bo‘yicha o‘zingizni baholang: __ / 20.